

Bezoekers clinic leren van cursusleider en van elkaar

Ingewijd in de geheimen van het vocht

Vochtproblemen in huis. Daar weten Ignas en Thea Luttmmer uit Winterswijk alles van. De lekkende waterleiding onder hun vloer zorgde een jaar geleden voor steeds meer optrekkend water in allerlei muren. Het lek is een jaar geleden met een bypass omzeild, het vocht is nog steeds niet helemaal weg.

Een goede reden voor het echtpaar om op deze donderdagavond af te reizen naar Lichtenvoorde, waar de stichting Monumentenwacht Gelderland een clinic over vocht in monumentale huizen houdt. In Aalten, Winterswijk en Oost-Gelre waren er dit najaar verschillende bijeenkomsten voor eigenaren van monumenten. Ze gingen over onderwerpen als vocht, duurzaamheid, dak- en gootwerk, schilderwerk en glas.

Lastig onderwerp

Wilfred Mengerink vertelt de ongeveer vijftien aanwezigen in een zaal van hotel De Koppelpaarden in Lichtenvoorde over vochtproblemen en hoe ze opgelost kunnen worden. „Dat is best een lastig onderwerp”, zegt Mengerink, in het dagelijks leven inspecteur bij Monumentenwacht Gelderland. „Het is vaak moeilijk om te bepalen wat de oorzaak is.” Velen zijn niet zonder reden hier. Op de vraag of er mensen in de zaal zitten die ook last van vocht in huis hebben, volgen er antwoorden als ‘volop’ en ‘ruim zelfs’.

In het begin van de avond laat Mengerink zien dat het water op verschillende manieren in muren, houten delen of kelders van huizen kan komen. Zo passeren achtereenvolgens zakvocht, doorslaand vocht, optrekkend vocht, condens en zelfs dweilvocht de revue.

Hij toont dat het dagelijks dweilen van de tegelvloer bij een huiseigenaar leidde tot grote problemen. Door de voegen verdween het sop tussen de tegels in de vloer, waardoor het de ijzeren draagbalken van de troggewelven bereikte. „Roest neemt veel meer ruimte in dan metaal, dus op een gegeven moment kwamen de tegels omhoog.”

Een kerkgebouw in Ede kreeg te maken met vocht nadat jongeren een bierblikje in de regenpijp hadden gegooid.

Watermeter bleef lopen

Ignas en Thea Luttmer ontdekten bij toeval dat hun waterleiding lekte. „De loodgieter die het doorlopende toilet repareerde, zag dat de watermeter ook na de reparatie bleef lopen. „Dat is raar, zei hij meteen en trok een bedenkelijk gezicht. We hadden de maanden daarvoor vochtproblemen als schimmels en water op de dubbele beglazing gehad, maar we dachten niet meteen aan een lekkage. Pas

nadat we het hoorden, begrepen we ineens allerlei zaken in huis die je in verband kon brengen met water.”

Het opsporen van het lek in de betonvloer van de woning was een verhaal op zich. „Daarvoor kwam een specialist uit Heino naar ons toe, met een apparaat ter waarde van een kleine personenauto. Zo wist hij het lek te vinden”, zegt Luttmer.

Mengerink wijst in zijn verhaal ook op het gezond verstand. „Let goed op of je iets vreemds ziet aan je huis. Of ruikt, want een muffe kelderlucht kan ook duiden op vocht of zwammen.” Maar het is niet alleen de workshopleider die zijn kennis verspreidt. Ook vanuit de zaal komen handige tips om vochtproblemen te lijf te gaan. De workshopleider vraagt geregeld naar de ervaringen van de bezoekers.

Vochtvreters zorgen voor nieuw vocht

Op de bijeenkomst komen ook verschillende methoden om vocht te bestrijden aan de orde. Mengerink:

„Vochtvreters die je bij de bouwmarkt haalt, hebben geen enkel effect in muf ruikende ruimten. Electriche vochtvreters zijn beter, maar hou er wel rekening mee dat je door het weghalen van vocht er voor zorgt dat er een stroom van nieuw vocht op gang komt.” Metselwerk blijkt veel water te kunnen opzuigen. Volgens de inspecteur van Monumentenwacht Gelderland wel 200 liter per kubieke meter.

Als de clinic bijna ten einde is, blijken de aanwezige eigenaren wel behoefte te hebben om nog eens met elkaar om tafel te zitten. „Dit zouden we vaker moeten doen”, zegt een van de bezoekers. „We horen zulke aardige tips van elkaar.”

TU Delft schoolt monumentenwachters bij over in kaart brengen schade

Een gat in een muur is geen gat, daar is een term voor

Een van de muren van Huis Heijen is er beroerd aan toe. Sommige stenen zijn voor een groot deel tot poeder vergaan. „Wat een mooie muur”, zegt Barbara Lubelli van de TU Delft bijna verrukt. „Al zal de eigenaar daar wel anders over denken.”

Ze loopt op de kasteelmuur af, terwijl monumentenwachters uit Gelderland en Limburg in haar kielzog volgen. De half vergane stenen zijn een prachtig studieobject voor de inspecteurs van Monumentenwacht Gelderland en Limburg.

Ze zijn op deze donderdagochtend in november naar het bovenste puntje van Limburg gekomen om zich te laten bijscholen in het herkennen en nauwkeurig benoemen van schade aan monumentale panden. De twee organisaties werken daarbij samen met de TU Delft. Behalve Lubelli is ook haar TU-collega Silvia Naldini in Heijen actief met het verspreiden van kennis.

„Deze workshop is bedoeld om schade aan monumenten beter te kunnen herkennen en daar de juiste en eenduidige terminologie voor te gebruiken”, zegt directeur Ernst van der Grijp van Monumentenwacht Gelderland.

„Wij hebben veel ervaring en kennis vanuit de praktijk, maar het is goed om ook de wetenschappelijke kennis van de TU Delft te gebruiken.”

Schadegevallen

De twee docenten besteden in de ochtenduren van de workshop aandacht aan de theorie. Maar de inspecteurs worden ook al uitgedaagd om hun inschatting te geven. Zo verschijnen er verschillende schadegevallen op het grote scherm en dan is het de beurt aan de veertien mensen in de zaal.

„Nou, wat zou de oorzaak van deze schade kunnen zijn?”, vraagt Lubelli als er een buitenmuur met witte vlekken aan de onderkant in beeld komt. „Zachte stenen”, zegt een van de inspecteurs, waarna Lubelli meteen doorvraagt. „Waarom zitten onder dan wel vlekken en boven niet?” Optrekkend vocht misschien? Of regenwater dat opgespat is? Lubelli geeft een nauwkeurige analyse van het probleem. En zo blijkt niet zout -zoals vanuit de zaal gesuggereerd wordt- de grootste boosdoener te zijn, maar vorst.

Dan volgt er een vraag van een van de monumentenwachters: „Wat is de oplossing?” Maar daar hebben de twee van oorsprong Italiaanse docenten voorlopig nog even geen oog voor. Eerst maar eens precies in kaart brengen wat het is.

Goed benoemen

„Een goede constatering van het type schade is een eerste stap”, legt Silvia Naldini later uit, als de Monumentenwachters naar buiten zijn

Meer informatie over diagnose te vinden op monumentenkennis.nl

Meer informatie over monumenten, onderhoud en schade is te vinden op de website

www.monumentenkennis.nl. Die is opgezet door de TU Delft, TNO en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Op die site is ook het Monument Diagnose en Conservering Systeem (MDCS) te vinden. Daar staan ook de exacte termen waarmee schade eenduidig kan worden omschreven.

gegaan om de toestand van de muren van Huis Heijen in kaart te brengen. „We leren ze het goed te benoemen. Aan termen als water- of vorstschade heb je niet zoveel, omdat die te algemeen zijn. Er is een systeem waarmee je exact kunt benoemen wat er aan de hand is. De tweede stap is om te achterhalen waarom de schade is ontstaan. Niet meteen de stap zetten naar een oplossing.”

Het goed signaleren van de oorzaak is volgens haar een belangrijke eerste stap. Zo kan een inspecteur inschatten of nader onderzoek nodig is. „Vergelijk het met de huisarts. Die onderzoekt je en bekijkt of je eventueel naar een specialist moet en dat is lang niet altijd het geval. En zo werkt het hier ook bij. De oorzaak weten is van belang voor de gezondheid van het monument.”

Brokkelend pleisterwerk

De inspecteurs uit Limburg en Gelderland lopen nog steeds met aantekeningblok en foto toestel rond het kasteel. Voor de oppervlakkige kijker lijkt de oorzaak van een aantal problemen wel duidelijk, zeker als een van de Limburgse inspecteurs op de muur heeft aangewezen tot hoe hoog de Maas daar een aantal jaren geleden kwam. In de kelder zijn de gevolgen van het onderlopen van het monumentale pand goed te zien. Brokkelend pleisterwerk en vochtvlekken vechten daar om een plekje.

De twee stichtingen Monumentenwacht hopen op een langdurige samenwerking met de Technische Universiteit Delft. „Die verdieping is nodig”, zegt Geert van der Varst van Monumentenwacht Limburg. „We verwachten ook dat die samenwerking ook landelijk wordt opgepakt.”

Ernst van der Grijp van de Monumentenwacht Gelderland vult aan: „We hopen straks zoveel kennis in huis te hebben dat we zelf die uitgebreide tests en analyses kunnen doen. Dan hoeven monumenteigenaren daar niet altijd meer voor heel veel geld een externe partij voor in te schakelen. Zeker voor particuliere eigenaren is dat vaak te duur.”

Monumentenwacht brengt onderhoud Brummen in kaart, met raming erbij

Monumentenwacht Gelderland helpt de gemeente Brummen met het nauwkeurig in kaart brengen van het te verwachten onderhoud aan haar Rijksmonumenten. Het gaat onder andere om het oude gemeentehuis, het koetshuis en de toren van de Oude- of Pancratiuskerk in Brummen.

„Wij besteden dat werk aan hen uit, omdat zij die specifieke expertise hebben”, zegt gebouwenbeheerder Serge de Beus van de gemeente Brummen. „Ze doen de inventarisatie, maar zijn ook actief bij het begeleiden van de werkzaamheden en de verantwoording naar het Rijk.”

Monumentenwachter Gerrit van de Pol inspecteert het koetshuis in Brummen.

Voor de inventarisatie maken de monumentenwachters gebruik van het programma O-prognose. Daarmee kan de gemeente Brummen precies zien welk onderhoud de komende jaren te verwachten is en hoeveel geld ze daarvoor moet reserveren.

„We doen al langer de inspecties van de monumenten van de gemeente Brummen”, zegt monumentenwachter Gerrit van de Pol. „Daarin brengen we de toestand in kaart en geven we hersteladviezen. De gemeente had op een gegeven moment behoefte aan een financiële raming. Zij werkten voor hun andere gebouwen al met O-prognose. Wij zijn daar toen op aangehaakt.”

Bij inspecties zetten de monumentenwachters de geconstateerde gebreken en het te verwachten onderhoud via een iPad in het programma. „Tenzij ik ergens op het dak sta”, zegt Van de Pol. Dan is het

voor mij handiger om vlug wat op te schrijven en die gegevens later in te voeren.”

Met O-prognose kan de eigenaar van een monument ook eenvoudig een aanvraag doen voor subsidie. Dat kan in het kader van het Subsidie instandhouding monumenten (Sim). „Dan heb je het over werkzaamheden die echt noodzakelijk zijn” zegt Serge de Beus van de gemeente Brummen. „Nu zijn we bijvoorbeeld bezig aan voegwerk aan de kerk in Hall en vervangen we het ophangingssysteem van een klok in de kerk van Brummen. Dat had geen jaar meer kunnen wachten, want dan was het gevaarlijk geworden.”

Nieuwsbrief nummer 2

Dit is de tweede nieuwsbrief van Monumentenwacht Gelderland van 2018. U krijgt deze digitale nieuwsbrief omdat uw e-mailadres is opgenomen in de contactlijst van Monumentenwacht Gelderland. [Klik hier](#) als u de nieuwsbrief niet meer wenst te ontvangen. monumentenwacht-gld.nl